

TOMPA ANDREA

Csőbe húzva

■ TOEPLER ZOLTÁN: A LÁTSZAT DZSAL ■

Fiatal szerző, egész estés darab két részben, ősbemutató, nagyszínpad, vidéki színház, szombat este, nevető közönség. Már jó. Toepler Zoltán *A látszat dzsal* című bohózatát adják Egerben, Csizmadia Tibor rendezésében.

Nincs bonyolultabb cselekmény a bohózaténál, amelynek a sebesség a lényege. Pergő jelenetek, szövevényes, át- meg átrendeződő viszonyok, ki, kívül, hányszor, titkok és kihallgatások, félreértések sorozata, tudjuk-nem tudjuk-rosszul tudjuk játék, mellék- és vakvágányok, folyton kisikló vonatok. De az utolsó szerelvénnyel megnyugtatóan (vagy nem megnyugtatóan) befut, van feloldozás. Senki nem hal bele, legfeljebb a néző, aki elfülő lélegzettel lohol a cselekmény után.

Van egy nő (titkár), ketten szeretik, de ő egy harmadikért eped, aki viszont őerte éppen hogy nem. Eddig ismerős. És van még egy politikusnő, akinek nyilvánosan szerelmet kell vallania valakinek. Toepler egy egyetemi tanszéken, nem is akárhol, a blöfftudományi tanszéken indítja a cselekményt (kissé Umberto Eco képtelentudományi tanszékére emlékeztetően). Itt azonban nemcsak blöffölni és halandzsáznit oktatnak – politikusokat, médiászatókat, bankárokat és szerelmeseket –, hanem pártpénzeket is forgatnak, elszámolatlanul (sose tudjuk meg, hogy hogyan is, mindenesetre a valóságból ismerősen). A másik nő, a politikus éppen elveszíteni látszik a hatalmát, hacsak nem készül el az aznap esti élő adásba mintegy másfél óra múlva egy szenzációs klip, amelyben egy ismeretlen zseni, a tanszék ifjú titánja szerelmet vall neki. Meg kell találni a zsenit, és meg kell csinálni a klipet – ennyi a tét. Betéved

– ő téved be először a színpadra – egy ijedt, csetlő-botló balfácán; rögtön meglátjuk benne a balekot, aki csőbe lesz húzva. De mi is csőbe leszünk húzva, mert, ugye, a látszat dzsal; eme fiatalember udvarlástanulási céllal iratkozik be a levelező tagozatra, és rögtön belehabarodik egy nőbe (titkár).

Toepler klasszikus dramaturgiai eszközökkel bonyolítja bohózatát, amelyhez igencsak kortárs technikai eszközöket rendel: mobiltelefonon vezetnek félre, *headsettel* hallgatnak ki, és persze a Nagy Testvér kettőzi meg a látszatot. Klasszikusak a figurái is: nava (Kő Nárcisz titkárnő), balek (Saláta Ferenc egyetemista), machinátor (Patkás Lajos, a tanszék tanára), a cselekvésképtelen áldozat (Varanyi Béla tanszékvezető), a gátlástalan karrierista (Politka Linda politikus).

Úgy tűnik, mintha a játéknak tétje is lenne, s nem csak a bonyolult viszonyok habos variálása folyna. Ott vagyunk a politikus- és médiasztár-csináló intézmény vegykonyháján, figyelemmel kísérjük a folyamatot, tanulmányozzuk a mester-, PhD-, DLA-fokozatot nyújtó oktatási rendszert és módszertanát. A hülyeség, félrevezetés és látszatkeltés nem középiskolás fokon képzett zsenijeit. Ám Toepler nem társadalomkritikai drámát ír, hanem bohózat salátáját megszórja némi pol-, szoc.- médiabírálattal. A bohózat utáni mohó vágy, a cselekmény és a viszonyok bonyolítása fontosabb a magvas mondanivalónál. Furcsamód minél közelebb kerülünk a várva várt tévéstúdióbeli élő közvetítéshez – magához a drámai téthez, mert ez bizony az –, annál kevesebb a tét, mert az első felvonásbeli mellékvágányok, félrevezetések, az ifjú, mit sem

Jordán Adél (Kő Nárcisz), Mészáros Máté (Patkás Lajos) és Kaszás Gergő (Varanyi Béla)

Gál Gábor felvételei

Kaszás Gergő és Bozó Andrea (Politka Linda)

sejtő balek lépre csalása, a szerelmi kör négyzsögesítése öncélú, azaz a kijelölt célt szem előtt tévesztő játékba fullad. A megteremtett drámai feszültség pedig pillanatnyi helyzetekben, jelenetekben látszik kioldódni. A kezdetben megjelölt cél, legalábbis amit mi annak hittünk – vagyis hogy meg tudja-e a tanszék rendezni a klipet, vagy tanárai börtönbe vonulnak –, helyett a nő és a három férfi bonyodalma válik elsődlegessé: a kis balek meggyőzése arról, hogy az a nő, aki nem szereti őt, szereti, illetve a nő meggyőzése arról, hogy akit ő szeret, de valójában nem, az mégis szereti; a harmadik reménytelen szerelmes pedig le van ejtve. Érthető, nem? Hogy mindez miként lesz majd a második felvonásbeli klip részévé – magyarul: miért van minderre szükség –, dramaturgiailag, bizony, kevésbé van kidolgozva és indokolva. A drámai szerkezet megroggyan a rápakolt súly alatt – a bohózatosság és a társadalomkritika felemás házasságából egyetlen mű születik. A helyzetek és a párbeszédék azonban mulatságosak, ahogyan a halandzsatanfolyam egyes leckéi is jök.

A balek (beszélő nevén dr. Saláta Ferenc) felemelkedése és le nem bukása viszont pontosan ki van dolgozva: előbb tanárától vesz néhány leckét gyorstalpalón udvarlásból, magyar és angol halandzsából, versírásból (Molière *Úrhatnám polgárának* leckéi jutnak eszünkbe, bár itt a versek elég sápadtak), majd a kamera közelében megérezve a pénz és a siker szagát igazi sztárrá változik: felméri a helyzetet, zsarol, szerepel, meggyőz – szóval kész a médiasaláta. Csizmadia Tibor rendezésének leggyengébb láncszeme Saláta Ferenc megfogalmazása. Vajda Milán nem építi fel figurájá-

nak fejlődési ívét – nem valami pszichológiai *Bildungsroman*ra gondolok, de ha már Csizmadia a valóság talajára helyezi a történetet és szereplőit, magyarán nem stilizálja a játékot, akkor az ő Saláta Ferencének zöldfülű, nők után nyáladzó félhülyéből, bizony, hatalmát tudatosan használó figurává kell változnia, mégpedig fokozatosan. Hiszen a blöfftudományi tanszék legjobb tanárának magántanfolyamán olyan eszközöket kap a kezébe, melyeket *egyre jobban* használ. Elvileg. Vajda alakításában azonban nincs folyamat, mintha két, egymástól függetlenül létező tömbből állna: a félszeg fiú megformálása hiteltelen és közhelyszerű, az öntelt médiabajnoké valamivel erőteljesebb. Ha a folyamatot nem látjuk, nehéz elhinni, hogy a blöfftudományi tanszéken valóban politikusokat tudnak képezni, tehát bukik a motívum valósága.

Márpedig Csizmadia a valóságot kedveli, a realista játékot. Színeszei viszont nem ugyanabban a regiszterben mozognak. A naiva, Kő Nárcisz (Jordán Adél) játékában a stilizálás, a szerep elrajzolása vagy eltartása nyomokban sincs jelen, a karakter hiteles, bár fakóbb a lehetségesnél. Kaszás Gergő, azaz Varanyi Béla, a szegény, szegény tanszékvezető alakítója groteszkebb figurát teremt ennél, tipikus mozdulatokat, gesztusokat, hanghordozást rendel hozzá, Bélája humoros, kétségbeesése, szenvedése vicces. Úgy vélem, Kaszás játékstílusa a darab és az előadás „helyes” nyelve, az ő kissé föléstilizált, groteszk ábrázolásmódja illik a darabhoz, annak halandzsajeleneteihez, szürreáliságát tágitott politikai klipjéhez. Patkás Lajost, a mefisztói szarkeverőt, aki mindenkit a markában tart, Mészáros Máté alakítja. Figurája (talán a legjobban megírt a darabban) „középre húzott”, nagyon is valóságos, sem a rendező, sem a színész nem látja bele az ördögöt. Márpedig egy bohózatban kell lennie ördögnek. Halandzsajelenetei magyarul-angolul egyaránt jók és viccesek. Politka Linda, azaz Bozó Andrea ígéretesen penderül be a színpadra, mozgásában (hangjában és beszédmódjában sajnos nem) jól stilizál, csábos politikai divát játszik, ám hiányzik belőle a politikusnő mindent elsöprő ereje, hatalma a többiek fölött. A „színház a színházban”-jelenetben (ami ma már, tudjuk, lassan csak „médiá a színházban” lehet) viszont meggyőző hamisan csillog.

A bemutató estéjének első felvonásában a bohózati hajsza lépésben cammogott. Pedig mindannyian az idő foglyai vagyunk. A fél nyolckor kezdődő cselekmény, amelynek kilenckor kell kulminálnia a színpadon, a nézői székéből hosszabbnak tűnik. A valóság – bár nem tudjuk pontosan, hogy ebben a darabban mi a valóság, vélhetőleg csak kifutópálya, amelyről *az egésznek* fel kell röppennie a látszatok magasságába – uralja az egész első felvonást. Kaszás játéka, Bozó céltudatos mozgása, Mészáros leckéi szakítanak ki belőle. Ám a második felvonás – a látszat, a Nagy Testvér stúdiója – Csizmadia inyére és játékkedvére való. Lubickolunk a hazugságban, kivetítjük, kimerevítjük, hangot, képet rendelünk ahhoz, ami nincs, és már van is. Megint vegykonnyában vagyunk, ahol ezúttal nem diákokat képeznek, hanem szavazókat. Akiknek feltámadást ígérnek, és nemcsak saját feltámadásukat, hanem a rokonaiét is, ha „helyesen” szavaznak. A politikussasszony végtelen empátiával azt is bejelenti, hogy házi kedvenceink is velünk együtt támadnak majd fel. Groteszk magasságokban szálldos szerző, rendező, színész, szavazó. Aztán egy rövid jelenet visszaröpít a valóságba: jön a szerelmi szálak elboronálása. De ez már nem érdekes, hisz odalett a feszültsége, és téje eleve nemigen volt. A nagy machinátor még hazudik a naivának valamit a szerelemről, de ebbe a hazugságba már nem rendülünk bele.

TOEPLER ZOLTÁN: A LÁTSZAT DZSAL (Gárdonyi Géza Színház, Eger)

DÍSZLET: Csanádi Judit. JELMEZ: Kárpáti Enikő. RENDEZTE: Csizmadia Tibor.

SZEREPLŐK: Jordán Adél, Mészáros Máté, Kaszás Gergő, Vajda Milán, Bozó Andrea.